

ELS CAMINS DE LA FELICITAT

Gonzalo Trespaderne Arnaiz

UBe

omniscellula

Gonzalo Trespaderne Arnaiz

ELS CAMINS DE LA FELICITAT

Traducció: Héctor Ruiz Martín

*A la meva família;
als meus amics, educadors, companys, alumnes;
a la mare naturalesa
i a totes les bones gents que he conegut.*

ÍNDIX

1 - ELLES, ELLS	13
2 - LA MORAL I L'ÈTICA	21
3 - L'ÈTICA I LA POLÍTICA	31
4 - ELS SOFISTES I SÒCRATES	45
5 - EN EL RIU	57
6 - PLATÓ	65
7 - L'ENFRONTAMENT	75
8 - ARISTÒTIL	83
9 - MANIPULACIÓ DE LA VIDA	93
10 - DISSABTE A LA NIT	101
11 - ESTOÏCISME I EPICUREISME	115
12 - EL CRISTIANISME	125
13 - DUES PROPOSTES ÈTIQUES DELS SEGLES XVII I XVIII: SPINOZA I HUME	135
14 - NAVEGANTS A LA XARXA	141
15 - L'UTILITARISME	149
16 - UNA MICA DE SOLIDARITAT	159
17 - NIETZSCHE	169
18 - ELS PREPARATIUS	181
19 - L'ÈTICA DE KANT I ALTRES ÈTIQUES DEONOLÒGIQUES	189
20 - LA FESTA	199
21 - METAÈTICA	209
22 - A LA MUNTANYA	217
 QUADERN D'ACTIVITATS	 229
GUIA DEL PROFESSOR	253
BIBLIOGRAFIA	289

PRESENTACIÓ

Un grup d'adolescents rep l'encàrrec de realitzar un treball sobre les principals teories ètiques formulades al llarg de la història, presentades com "receptes per arribar a la felicitat". L'Andreu, el seu professor, explicarà abans què són els valors i les normes morals, la diferència existent entre la moral i l'ètica o entre l'ètica i la política, la importància que tenen els Drets Humans o què significa viure en democràcia. A partir d'aquí, aniran barrejant-se una sèrie de capítols dedicats a mostrar les propostes de Sòcrates, els Sofistes, Plató, Aristòtil, Epicur, Kant, Nietzsche, etc. amb uns altres en els quals el Carles, la Júlia, el Pere, la Tere i la resta de protagonistes abordaran, des de diferents punts de vista, els principals problemes morals de la nostra societat com, per exemple, la deterioració ecològica, la immigració, la manipulació genètica, el consumisme, la igualtat de gènere, les relacions interpersonals, el desenvolupament tecnològic, etc.

Els camins de la felicitat se suma al propòsit dels programes Lipman de *Filosofia per a Nens* o de llibres com *El món de Sofia*, per fer arribar a l'alumnat d'educació secundària i batxillerat alguns continguts fonamentals de la història del pensament i per fomentar en ell una actitud participativa, reflexiva, creativa, tolerant i solidària a més de la competència lectora. Aquesta obra també pot resultar de gran interès per a totes aquelles persones que desenvolupen l'educació en valors o que desitgen acostar-se de forma amena i col·loquial al coneixement dels plantejaments ètics més importants formulats a Occident en els darrers 2.500 anys.

ELLES, ELLS

Va sonar el timbre que anunciava l'inici de l'esbarjo. Els alumnes van començar a tancar les carpetes i a desar els bolígrafs en els estoigs. La professora va preguntar si havien tingut temps d'acabar la redacció i la majoria va respondre que no, que ja la hi lliurarien en la propera classe.

El Carles va agafar amb les dues mans el foli escrit a llapis carregat de ratlles i dibuixos, es va fixar en la Júlia una vegada més sense que se n'adonés i va començar a llegir-lo en silenci.

*La Júlia està cada dia més bona.
Té un cos 10 en vestit de bany.
És bruna, ni alta ni baixa.
Duu el pèl curt com un noi,
però amb un toc bastant femení.
Els seus ulls són grans i foscos.
Algunes vegades torça una mica la boca i es mossega el llavi;
és un gest estudiat.
Després tenim la seva veu: és agradable;
força i dolça al mateix temps.
Però el millor de la Júlia és la seva personalitat.
Ja no és cap nena. S'enrotlla bé.
Pots parlar amb ella de qualsevol cosa.
L'inconvenient és que s'ho creu una mica...*

La Isabel, la professora, s'havia acostat fins a la taula del Carles amb alguns exercicis d'altres companys a la mà.

-M'ho dones? -va preguntar amistosament.

-No, aquest no -va respondre ell amb gest simpàtic.

La Isabel gaudia llegint els treballs del Carles. Eren diferents als dels altres alumnes. Quan els corregia, escrivia al costat de la qualificació anotacions com "té vida", "molt original", i fins i tot "extraordinari", "sensacional", "m'ha emocionat".

-Vinga home, deixa'm que li doni un cop d'ull.

-Que no, que no -va negar aquesta vegada més seriós-. Que m'ha sortit un xurro. Demà li porto un bon retrat de... del Caníbal, si li sembla bé.

El titular de tal sobrenom no era un altre que el director del centre.

-No, el Senyor Mateu deixa-me'l estar. Si vols, intenta retratar-me a mi.

Al Carles, el va sorprendre la proposta, però no va trigar a reaccionar.

-D'acord, això està fet.

-I ja de passada em treus alguna arruga i aquests cabells blancs que em surten aquí dalt.

-Cap problema; vagi-se'n tranquil·la que la deixaré tan maca com és vostè.

La professora va tornar a somriure. Va donar al noi un copet a l'esquena, va tancar la seva cartera i es va acomiadar fins l'endemà.

A l'aula només hi van quedar el Carles, la Júlia; les seves amigues Cristina, Tere i Gemma; i un parell de joves més. El Carles es va aixecar. Va obrir una de les finestres i va treure bona part del cos, de cintura en amunt. El Sol tebi d'aquell matí de maig proporcionava a la seva esvalotada cabellera de color castany i als seus ulls marrons un to daurat. Inclinant-se cap a enrere amb suavitat, va respirar l'olor de l'herba acabada de segar, va escoltar el piulet de dos pardals que joguinejaven en el sortint de la teulada, va sentir la carícia del Sol a les seves galtes i, en mirar altra vegada cap endavant, va albirar les fulles verdes en els pollancres de la llera del riu. "Ja és primavera", va pensar, i immediatament van brollar de la seva memòria aquelles paraules que li agradava repetir quan era més petit: "La primavera ha arribat i ningú no sap com ha passat". Després, van acudir a la seva ment imatges de jardins i gespes plenes de margarides; del vol indecís d'abelles i papallones; de passejades pel camp a la recerca de nius o plantes per elaborar un herbari; de capvespres més llargs... "Com serà aquesta primavera...?", es va preguntar després.

Algú se li va acostar sigil·losament per l'esquena.

-Salta, conill!

Era el Pere, amb la jaqueta texana a l'espatlla.

-Tiu, m'has espantat! Escolta, quines hores de venir, no?

-Calla i mira això -va respondre el noi, i va extreure quelcom d'una de les seves butxaques. Era una caixa metàl·lica de la grandària d'un moneder. La va obrir amb cura i del seu interior van aparèixer, ordenats en diferents compartiments, uns quants hams adornats amb fils i plomes de colors.

-Ja estan fetes! -va exclamar el Carles.

-Mitja dotzena de tricòpters i quatre efímeres. Amb aquestes mosques no se'ns resisteix ni la truita més vella i llesta del riu.

-Aquesta t'ha quedat de por -va admetre el més jove dels dos, i va assenyalar la que presentava una major gamma de tons groguencs.

-Sí, aquesta és la millor -va dir agafant-la amb la punta dels dits-. Fixa't en les ales: m'he estat més de mitja hora per posar-les-hi.

Just havent dit això, l'hi va caure a terra.

-*Cagu'n tot!*

-*Tranqui*, que és aquí -la va veure el Carles i es va ajupir a recollir-la.

-Apa, i aquestes sabates tan guapes? -va preguntar el Pere.

-No són sabates, pallasso.

Eren unes botes de pell marró. Semblaven cosides a mà; els seus cordons arribaven més amunt del turmell.

-Me les ha regalades el meu oncle, l'australià. Ha vingut a passar uns dies.

-Són maques. Aquestes et duren tota la vida.

-Sí, moriré amb elles posades -va bromejar el Carles-. Quan hi vagi en portaré unes iguals per a tu.

El seu amic el va mirar desconcertat.

-Llavors, és veritat que marxaràs amb ell?

-Ja veurem, encara no ho sé.

El Carles va tornar a treure el cap per la finestra, va respirar profundament i va expulsar l'aire lentament.

-Què n'opinen els teus vells? -va inquirir el Pere.

-El meu pare diu que endavant, que ja l'ajudaran a la polleria els meus altres dos germans. La meva mare és la que posa més traves... Ahir se'm va asseure una estona a parlar del tema i va acabar plorant com una magdalena.

-I tu, com ho veus?

-D'una banda, ho veig bé. El meu oncle ha dit que allà podria seguir estudiant i, al mateix temps, aprendre a portar el ranxo. Però d'una altra... uf, està tan lluny!

El Pere va ajupir el cap, i movent-lo d'un costat a l'altre va expressar el seu parer:

-Et veig de ranxer a Austràlia, estimat *Charles*.

-Vine amb mi; hi ha lloc per als dos! -i va demanar amb un gest al seu company que digués que sí.

-Ni boig; allà no hi ha truites.

-Però podem anar a pescar taurons i peixos espasa!

-No és el mateix -va resoldre el Pere després de fer petar la llengua.

El Carles volia haver deixat ben clar que encara no tenia res decidit, que ho havia de pensar detingudament durant l'estiu; però el va interrompre el germà petit de la Júlia, que venia amb dos nois més.

-Eh, em compres un entrepà?

El Carles es va alegrar en veure el Xavi.

-Quants te n'has menjat avui ja, sapastre?

-Un -va respondre el nen-. Bé, i un trosset del que duia en Joan -va afegir, i va passar la mà per sobre del cap del més baix dels seus acompanyants.

-A veure, aixeca't la samarreta.

El petit, prest, els va ensenyar la seva panxa rodona.

-Només un i un trosset? -es va estranyar el Pere-. Aquí dintre tens, almenys,

dos entrepans, un paquet de *gusanitos*, una xocolatina i mitja dotzena de caramels! Els altres dos nens van riure.

-Que tinc fam, coi!

La Júlia, la Tere, la Cristina i la Gemma observaven molt atentes com s'entienien el Carles i el Pere amb els petits.

-Doncs direu el que vulgueu -la Tere va requerir l'atenció de les seves amigues-; però al Pere, amb aquest tall a màquina, me l'han deixat fet un *crísto*.

-D'això ni parlar-ne -va replicar la Cristina-; ha perdut mig punt en l'escala de Richter.

La Júlia va preguntar a la Gemma què li'n semblava, que era la més interessada.

-Jo, no ho sé, li queda superbé -va respondre després de treure's les ulleres-. Però abans... amb aquells rínxols que li sortien també estava molt bufó.

-Ai, para ja quieta amb el cabell, que em poses nerviosa! -li va recriminar la Tere.

La Gemma tenia la mania de tirar-se a un costat, molt sovint, la seva rossa cabellera.

-I tu podries deixar de tocar-te aquest pírcing que t'has posat al nas, i treure't el llapis de la boca -va retreure la Cristina a la Tere.

-Ui, ha parlat la mosqueta morta! Em menjo el llapis perquè no tinc una altra cosa millor per menjar-me.

La Tere es va adonar de seguida que havia ofès les seves companyes.

-És que... m'ha vingut la regla i estic una mica alterada.

-Que no ens hem empipat, ximple -va respondre ràpidament la Cristina.

-Dóna'm un petonet, Geringuay. Tu també, Cris. Les dues es van acostar a donar-l'hi. La Júlia no havia tornat a intervenir. No volia perdre de vista el que feia el seu germà.

-Xavi, vine aquí ara mateix! -li va ordenar en el moment que va veure que el Carles anava a donar-li unes monedes.

-Que vinguis xiulant! -va repetir en comprovar que es feia el suec.

El Carles li va recomanar que obeís la Júlia. El petit, que sabia que no havia de fer enrabiar la seva germana, va fer-li cas.

-Ai, és que tinc gana! -es va queixar el nen amb veu llastimosa en arribar al seu costat.

La Júlia es va ajupir, li va posar bé la samarreta i va demanar-li que marxés a jugar al pati i que no molestés més.

-Xavi, si segueixes menjant tant no passaràs per la porta, i a més no et voldran les nenes -va interrompre la Cristina una mica de broma.

-Tu coixa, et calles!

La Cristina no va respondre. La Gemma i la Tere van quedar mudes. El Carles i el Pere no estaven atents perquè havien reprès la conversa. La Júlia es va incorporar, el Xavi es va cobrir la cara creient que la seva germana anava a propinar-li una bona bufetada, i aleshores va intervenir la Cristina:

-Vine, acosta't.

El petit va acatar l'ordre submisament, i abans que la jove tornés a pronunciar-se, va al·legar el següent:

-Cris, perdona, ja sé que m'he passat.

-I tant si t'has passat –va parlar la Tere–; almenys un poble i dues benzineres!

A continuació, el Xavi va arquejar les celles i, movent afirmativament el cap, va afegir ben convençut:

-La veritat és que això de la cama gairebé no se't nota.

-I a tu tampoc la panxeta, ximple.

Després de dir això, la Cristina va fer un gest molt seu: va entreobrir els ulls, va unir els llavis fins i va dibuixar un somriure ple de placidesa al seu rostre.

-Ets la més maca de les quatre –va saltar la criatura de cop i volta.

-De debò?

-Sí, tens cara de nina.

-Quina floreta! -va exclamar la Gemma.

La Tere va deixar anar una riallada i després va sospirar. La Júlia va posar cara d'estar sorpresa.

-Quan siguis gran, voldràs ser el meu xicot? -va preguntar la Cristina.

-Sí, però no crec que jo m'assemblí a aquest de la carpeta.

El Xavi va assenyalar la foto d'un actor de moda. Al costat hi havia altres fotos més petites de cantants, models publicitaris masculins i un dibuix de l'Snoopy.

-Aquesta és la carpeta de la Gemma! -va aclarir la Cristina.

Sense esperar la resposta del nen, la Tere va intervenir:

-Vinga Xavi, no siguis pesat; deixa'ns soles, que hem de parlar de les nostres coses.

-Aviat serà l'hora de tornar a classe -va advertir la Júlia al seu germà-, així que no demanis diners a ningú per comprar res.

El petit va rondinar alguna cosa, va fer un gest als seus acompanyants i es va acomiadar desembolicant una piruleta.

L'aula romania mig buida, tot i que ja començaven a entrar alguns companys que donaven per finalitzat l'esbarjo.

-Bé, el que dèiem -va continuar la Tere-. Estàvem amb el Pere, que després del pelat que li han fet amb la motoserra, ja només ens agrada a la Gemma i a mi, no? Doncs molt bé –va sentenciar amb magnanimitat- tot per a tu, Geminuay.

-I amb el Carles què fem? -va preguntar la Cristina.

-Uï, el Carles no el venc! -va respondre la Tere, al mateix temps que agafava un foli i es ventava majestuosament-. Si és que... mireu quin culet que té!

-La veritat és que està molt bo -va concedir la Gemma-, per sucar-hi pa.

-Però aquestes postures que es marca perquè li vegem els musclets les té molt assajades –va criticar la Cristina.

La Tere va explotar la bombolla que acabava de fer amb el xiclet:

-Li agrada que li ballin l'aigua als ulls.

Després es va dirigir a la Júlia:

-Tu: que estàs molt calladeta!

-Sense comentarís...

-A veure, a tu, de debò de debò, què és el que més et mola del Carles? -li va preguntar la Gemma.

La Júlia hi va pensar un instant; a continuació, mirant el noi, es va mossegar el llavi i va respondre:

-M'agrada aquest somriure murri que té.

-Tu sí que ets picarona -va saltar la Tere-; que no dius res, però estàs que se't cau la bava per ell.

-A qui, a mi?

-Sí, a tu -la va acusar la Cristina.

-Esteu molt equivocades, estimades -va negar la Júlia amb to misteriós.

En aquell moment va sonar el timbre i van anar entrant a l'aula les noies i nois que estaven esperant fora, seguits per l'Andreu. Les quatre amigues van decidir deixar aparcada la conversa.

L'Andreu, el professor que impartia les assignatures relacionades amb la filosofia i l'ètica, era un dels favorits dels alumnes. Aparentava uns cinquanta anys, tot i que resultava difícil precisar la seva edat. Tenia una gran mata de cabell gris i blanc, i una barba serrada també blanquinosa. Li agradava vestir amb gruixudes jaquetes de llana i pantalons folgats de pana. D'altra banda, era molt estrany veure'l trist o malhumorat, encara que tampoc podria dir-se que la seva imatge era la d'un home joiós o alegre.

Mentre esperava que els xavals acabessin de moure les taules i les cadires, de seguir parlant entre ells i d'asseure's, el professor va apropar-se a poc a poc a la finestra que tenia més a prop i va deixar que la seva mirada es perdés en algun punt de l'exterior. Al cap d'uns instants, quan ja tots havien callat, va començar a parlar:

-Dies com aquests no es van fer per anar a l'escola.

Després, va afegir amb gest solemne:

-...Això deia el meu amic Tom Sawyer.

Un noi del fons va preguntar si el que aquella frase volia dir és que podien anar-se'n a casa. L'Andreu va respondre que no, que dies com aquell tampoc s'havien fet per estar a casa, i que ja que havien vingut, aprofitaria per tenir una classe amb ells.

-A propòsit, qui falta? -va preguntar després de donar un cop d'ull per totes les taules.

No hi va haver resposta.

-Falta el Robert, per variar. Algú més?

-Falta també l'Ignasi -va contestar el Jordi.

-Jordi López, ets un *chivato* -el va acusar el Manel, enfundat en el seu xandall del Reial Madrid que diàriament només alternava amb un altre de la Selecció espanyola de futbol.

-És un pilota! -va alçar la veu la Tere des de l'altra punta.

-És que... m'ha demanat que li digués que havia d'anar al dentista, i que potser no arribava a temps.

-Sí, i el porro que s'estava fumant amb el Robert sota el pont era l'anestèsia -va murmurar el Pere, amb cura perquè només ho escoltessin els que es trobaven més a prop d'ell.

L'Andreu va demanar al Manel que s'assegués com calia. El noi, respectuós, va deixar caure el seu tros de cos, i amb ell, la cadira cap endavant.

-Bé -va continuar el professor-. Allò que voldria fer avui és repassar amb la vostra ajuda algunes qüestions que ja hem tractat al llarg del curs.

Els xavals van mostrar cert descoratjament.

-Després, comentaré el que ens queda per veure aquest trimestre i us parlaré d'un treball que heu de realitzar.

Tan aviat com van escoltar la paraula *treball*, tots van començar a gesticular i a fer patent amb un variat repertori d'interjeccions el seu desgrat.

-Pot dir-nos en què consisteix? -va preguntar el Jordi.

-Ho sabreu una mica més tard -va respondre el professor-. Abans hem de situar-nos i tenir en compte una sèrie d'idees que ens ajudaran a entendre millor per què és realment interessant aquest treball que fareu, d'acord?

El Jordi va assentir amb el cap.

-Perfecte -va concloure l'home, mentre treia del seu arxivador unes cartolines que utilitzava a mode de guions-. Aleshores, comencem ja.